

Romano hangos

15re

ROMSKÝ HLAS – ČTRNÁCTIDENÍK ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICE

ROČNÍK 15 • ČÍSLO 5 • VYŠLO 4. ČERVNA 2013

zprávy

PRAHA – V neděli 2. června skončil v Praze galakonzertem festival Khamoro. A to za dramatických událostí kvůli povodním, ohrožujícím Prahu. Khamoro znělo Prahou od pondělí 27. května celý týden. Z romských evropských souborů se jednalo např. o srbský Orkestar Saši Krstiče. Nebo Oláh Gipsy Beats z Maďarska. Na festival zavítal také rumunský Zurlia Orchestra. Představil se žánrem slučujícím romský folklor a tradiční romskou hudbu s jazzem, reggae, latino a orientální hudbou. Španělka Macarena Ramirezová představila flamenco v romském podání. Gipsy jazz v podání francouzského OPUS 4 přidal ještě swing v provedení dvou kytar, kontrabasů a houslí. Taborshow byl romský soubor z Ruska, sice s moderní technologií ve svém vybavení, ale v tradičním podání. Česko zastupoval soubor Kale, jak známo už bez Věry Bílé.

PRAHA – Třetina žáků ZŠ odmítá podle společnosti Scio kamarádít s Romy. Mnozí v dotaznících též uvedli, že kdyby se ve městě konal pochod proti Romům, tak by se přidali. Průzkumu se účastnilo 1 744 žáků šestých a devátých tříd ze 39 škol s rovnoměrným zastoupením v regionech.

LETY U PÍSKU – Výbor pro odškodnění romského holocaustu pořádá v Letech 13. května pietní akt k uctění památky zavražděných Romů. Akce se poprvé účastnil kardinál Dominik Duka i americký velvyslanec v ČR Norman Eisen. Vládu zastupovala vládní zmocněnkyně pro lidská práva Monika Šimůnková. Táborem prošlo od srpna 1942 do května 1943 1 308 Romů, 327 z nich v něm zahynulo a přes 500 bylo převezeno do Osvětimi. (www.romea.cz, LN, kh)

Sál aplaudoval dětskému sboru Čhavorenge

BRNO – Ani letos nechybělo 18. května na muzejní noci v Muzeu romské kultury hodinové hudební vystoupení. Tentokrát ho zajistil dětský sbor Čhavorenge pod vedením Idy Kellarové.

Mladí Romové začali za doprovodu klavíru pomalými písněmi. Jejich tempo se postupně zvyšovalo až do závěrečných čardášů. Po celou dobu jim naslouchal naplněný přednáškový sál. Kdo byl unavený prohlídkou a programem, mohl se občerstvit v kavárně. Na dvorku muzea byla možnost zaplnit žaludky mimo jiné i romskými pišotami – taštičkami plněnými tvarohem. Většina návštěvníků odcházela spokojena

a obohacena o nové informace a zážitky. **Jana Poláková**
Pověřená řízením
Muzea romské kultury
Foto:
Lenka Grossmannová, MRK

Slovo šéfredaktora

Na čtvrté straně tohoto čísla tentokrát na čtenáře výjimečně nečekají odpovědi na anketu. Najdete tam převážně známé tváře. S většinou z nich už jste se na stránkách Romano hangos (RH) setkali. A stejně tak na některých akcích, demonstracích, při moderování festivalů, v novinách i rádiích romských i „většinových“. V RH budou nyní působit jako nová redakční rada.

Vybrali jsme je společně s Janou Horváthovou proto, aby noviny postupně získaly určitou zpětnou vaz-

bu a pestřejší čtenářské i autorské zázemí. Sáhli jsme zcela úmyslně výhradně po Romech, a to převážně mladšího věku, kteří už s psaním a veřejným vystupováním mají zkušenosti. A kteří převážně žijí v Brně, takže vzájemné schůzky několikrát do roka „naživo“ nebudou činit problém...

Stejně tak si ale vážíme v nové „posádce“ Romana Čonky z Prešova, který dlouho vedl list Romano Nevo Lil, a Radka Horvátha z Děčína, vsudypřítomného po republice

tam, kde se něco s Romy nebo proti nim děje... Jsme s nimi v kontaktu korespondenčně.

Mně samotnému také vyhovuje fakt, že nejde o tradiční, někdy navzájem rozhádané „romské lídry“, kteří přilévají olej do ohně, ale o aktivisty s přátelskými vazbami na neromské nevládky, lidi z kultury, studenty, organizátory demonstrací atd. „Romský hlas“ tak bude snad znít hlasitěji a v rozmanitějších tóninách než dosud...

Pavel Pečínka

z obsahu

Patrik a velký drak

Malý zápasník vyhrál v Polsku

strana 2

Amari kereka popáté

Přehlídka talentů na Musilce

strana 3

S Helenou Třeštíkovou

Jak nafilmovat Vojtu Lavičku...

strana 5

Martina Buchlová: Když začali hrát Demeterovci...

Vojtěch Demeter

Asi úplně nejvzdálenějšími předky, které si vybavujeme, je rodina z dědečkovy strany. Šlo o muzikantskou rodinu, mají příjmení Šenkiovi a Demeterovi. Vyskytovalo se tam ale hodně dalších jmen. Různých přezdívek se používalo v naší rodině nepočítaně. Vím, že existoval třeba jakýsi „strejda Korytář“, který hrával s mým dědečkem v cimbálové kapele. Prý mu říkali Korytář už odmala.

Takovou nejvzdálenější rodinou z babiččiny strany jsou zase Szurmajovi a Grundzovi, stejně jako dědečkovi předkové – muzikanti. Přezdívkou používali také. Tak třeba jednomu se říkalo Mochaj jako

slunce. Ten hrával na housle široko daleko, skoro po celém Slovensku.

Rodiny dědečka i babičky pocházejí z východního Slovenska, z Humenného. Bydleli skoro všichni v jedné vesnici, a tak se dědeček s babičkou seznámili. Nevzpomínali na to vůbec ve zlém, žili tam celkem dobře, protože se živili muzikou skoro do konce života.

Oba dva znali hodně romských i neromských rodů. Ale co si pamatuju z vyprávění o nich, se žádnými lidmi, ať už s Romy nebo Slováky, neměli nějaké zásadní problémy nebo hádky. Byli to prostě normální Romové, kteří milovali hudbu.

Mezi jejich známé patřili i někteří olašští Romové. Ale ani dědeček s babičkou, ani jiní příbuzní vůbec nedělali tyhle rozdíly. Skoro nijak se neprojevovalo, jestli ti druzí jsou Romové jako my, nebo jestli patří k Olachům.

Prostě, pokud byli slušní a dalo se s nimi bavit, tak se s nimi bavili bez ohledu na to, jestli jsou čistí nebo trochu špinaví, chudí nebo bohatí.

Co se týká vztahů k jiným národnostem, tak někteří předkové i členové mojí rodiny měli a mají dosud za manželky či manžele Neromy. Většinou se seznámili ve škole,

Pokračování na str. 7

zprávy

BRNO – Dne 26. května se už s předstihem k Mezinárodnímu dni dětí konal v Brně-Černovicích dětský den na „Kurtech“. Mimo jiné prezentace se tam také představili členové Capoeira týmu. Brazilské bojové umění tam předvedly romské děti v doprovodu paní Vondrové. Chlapci ukázali velmi pěkný výkon. Akce se účastnil i starosta Černovic Jiří Hladík a dva místostarostové.

Dana Šarköziová-Teinitzer

BRNO – V úterý 4. června se v Muzeu romské kultury konal interaktivního workshop nazvaný Veřejný prostor v brněnském „Bronxu“. Jde o součást projektu Měníme věci kolem nás, patřící k široké nabídce akcí nadcházejícího festivalu Ghettofest.

Alica Heráková

KOBYLÁ – Malé sportovní odpoledne připravila na 18. květen pro romské děti pobočka SRNM v obci Kobylá. Cenné bylo, že se do příprav zapojily jak mnohé děti, tak jejich rodiče. Dětská kola, badminton a kopací míče – nic z toho nezástalo nevyužito. Cílem jedné z her bylo naučit se něco z pravidel silničního provozu při jízdě na kole. S rodiči jsme stačili probrat vybudování dětského hřiště, od jiných dětí jsem se mezi tím dozvěděla, komu se narodí sourozenec atd.

Jitka Zdražilová

Pracovnice SRNM, Kobylá

DUCHCOV – Podnětem k demonstraci duchcovských obyvatel koncem května se stal násilný útok skupiny Romů, kteří nepocházeli z Duchova, proti manželskému páru. Útok dokonce sledoval na monitoru místní městský strážník a nezakročil. To ho stálo místo. Situaci využila skupina krajně pravicových radikálů, kterým se podařilo strhnout část davu a nasměrovat ho k pochodu proti místním Romům. Policie zasáhla, a tak zabránila nejhoršímu.

(www.romea.cz, LN, kh)

Tosara na děti nezapomíná

SLANÝ – Předškolní kroužky pro sociálně znevýhodněné děti ve Slaném pokračují i letos. Děti ze sociálně znevýhodněných rodin tak mají možnost učit se zde všemu, co v budoucnu upotřebí při vstupu do mateřské nebo základní školy. Projekt určený pro děti, které nechodí do běžné školky, uskutečňuje ve Slaném občanské sdružení Tosara. Předškolní kroužky jsou určeny převážně romským dětem od tří do sedmi let žijícím v sociálně slabých lokalitách města, které nejsou z jakéhokoli důvodu zapísány do mateřské školy. Sdružení Tosara poskytuje od roku 2005 volnočasové a vzdělávací aktivity pro převážně romské děti a mládež ze sociálně vyloučených lokalit. Ve Slaném organizace působí tři roky.

Tosara

(www.tosara.cz)

Ghettofest podruhé rozezní Brno

BRNO – Pouliční festival Ghettofest je opět tu. Jeho dějištěm se i letos stane brněnský „Bronx“ – budoucí park „Hvězdička“ a ulice Bratislavská. Dlouho očekávaná přehlídka tónů a barev odstartuje v sobotu 15. června ve 12.30.

Ghettofest je unikátní koncept kulturně-sociální akce, vytvořený speciálně pro lokalitu brněnského „Bronxu“. A to přímo lidmi, kteří v ní žijí nebo k ní mají jiný osobní vztah, Čechy i Romy. To je důvod, proč Ghettofest funguje a měl takový úspěch už při prvním ročníku. Obyvatelé lokality i ostatní Brňané se znovu setkají u hudby, diskusí a tance.

Hlavní hudební program se bude odehrávat v parku Hvězdička, kde vystoupí kapely Gentle Irony Trio, Imperio, Ukulele orchestra jako Brno nebo Bitumen beat. Koncertní část doplňují také Zdeněk Bína s Janem Urbancem nebo Petr Váša coby fyzický básník.

„V taneční sekci je zastoupen jak street dance, tak tradiční romský tanec, moderní scénický tanec, capoeira a také tentokrát budeme pro velký úspěch z loňska organizovat dance battle o nejlepšího tanečníka z ulice,“ popisuje akci taneční koordinátorka Eva Gerychová.

Program doplňuje také přehlídka nové módní značky Gypsy mama. Jde o projekt organizátora, sdružení Tripitaka, v oblasti sociálního podnikání. V rámci odborné části věnované minulosti lokality vystoupí spisovatelka Kateřina Tučková, součástí programu je i přehlídka dokumentů, divadlo, workshopy nebo výstava ve veřejném prostoru. Letošní novinku v rámci výtvarné sekce tvoří video-mapping. Unikátní 3D projekce na zeď bývalé káznice na ulici Bratislavská zakončí celý festival ve 22. hodin.

Hlavními partnery jsou Muzeum romské kultury, Drom, projekt Měníme věci kolem nás, Clubwash, projekt O leperiben, Insideout project nebo Sdružení rodičů za fěrovou školu. Více informací na www.ghettofest.cz/pro-media či u PR manažerky akce: alica.herakova@gmail.com nebo 733 102 462.

Alica Heráková

PR manažerka Ghettofestu, Brno

Den muzeí oslavili také Romové

BRNO – Mezinárodní den muzeí připadá každoročně na 18. května. Brněnská muzea se již tradičně přidávají k oslavě svého svátku v sobotu nejbližšího termínu. Přesto, že letos se poprvé za vstup platila jednorázová částka, zájem o návštěvu Muzea romské kultury (MRK) byl podobný jako loni.

Rok 2013 byl evropskou komisí vyhlášen za rok občana. MRK proto věnovalo letošní muzejní noc jedné skupině občanů naší republiky – romským i neromským ženám. Po celou dobu trvání Brněnské muzejní noci měli návštěvníci možnost zhlédnout stálou expozici s názvem Příběh Romů. V jejím pátém sále probíhalo nonstop promítání dvou dokumentárních filmů věnovaných romským ženám. Film Margita a Lenka pojednával o dvou mladých olašských Romkách, jejich životě, rodině i snech. Dokument Soňa a její rodina je intimní zpověď romské ženy žijící v nuzných podmínkách, v nichž se snaží uživit a vychovat svých 14 dětí. V dokumentu se zmiňuje o svém dětství.

Přechodná výstava umístěná do druhého patra budovy muzea se svým tématem rovněž týkala žen. Název identita TA napovídá, že jejím hlavním námětem je vnitřní svět ženy. V první části výstavy se žena stává námětem. Zobrazení romské ženy neromskými umělci odráží často romantické představy autorů. Romská žena je představována jako exotická nespoutaná kráska, často s odhalenými rameny či dekoltem. Velmi často ji autoři zachycují při zpěvu s tamburínou či tanci na bosých nohách. Romští umělci vkládají naopak do vyobrazení ženy svůj vztah k ní jako

Ani pracovníci muzea neodolali možnosti společné fotografie v převlecích.
Foto: Lenka Grossmannová, Muzeum romské kultury

k ženě a matce, ochránkyni rodinné pohody.

Druhou část expozice lze označit souhrnně „žena jako tvůrce“. Ve výstavních prostorách se sešly současné autorky romské i neromské, tvořící v nejrůznějších oblastech umění – konceptuální či expresivní malba, videoart, fotografie či instalace. Vedle Věry Kotlárové-Chovancové, Tani Magy či Ladislavy Gažiové, jejichž díla obsahují i sbírky Muzea romské kultury, se zde představila např. Tamara Moyzes, Lenka Klodová či Blanka Jakubčíková. Ústředním tématem autorek je – jak jinak – žena ve všech svých podobách. Ženy jsou zachyceny v centru své rodiny, proměněny v kočky, Romka se ve chvíli stane modrookou blondýnkou a mladé děvče se díky světlu v ruce návštěvníka může změnit v unavenou starou ženu s nákupními taškami v ruce.

Pro návštěvníky, kteří přišli do výstavních prostor v průběhu brněnské muzejní noci, pak bylo při-

praveno ještě dvouhodinové čtení ukázek z děl známých i méně známých romských autorek. Pracovnice muzea, jejich kolegyně i přítelkyně četly příběhy i verše o lásce, zklamání, stárnutí, veselí, smutné i dojemné.

V ateliéru muzea se mohli návštěvníci na chvíli převléknout do nejrůznějších oděvů a vžít se do role romských žen z nejrůznějších koutů světa, starých dam a samozřejmě jejich mužských protějšků. Interiér ateliéru se změnil v romano kher – romské obydlí, v němž se mohli návštěvníci nechat dle svého naaranžování vyfotografovat. Kdo souhlasil s uveřejněním fotografie na facebooku, měl šanci zvítězit v soutěži o nejlepší fotografii. Zájem o tuto aktivitu byl nad očekávání veliký a vzniklo mnoho nápaditých a vtipných fotografií, které je možné stále zhlédnout na facebooku MRK.

Jana Poláková

*Pověřená řízením
Muzea romské kultury*

Patrik Kroščen předvedl v Bieruni velkého draka

BIERUŇ – Dne 27. dubna se v tomto polském městě konalo každoroční mistrovství Evropy juniorů Mezinárodní boxerské federace (IBF) v bojových sportech.

Na turnaj se sjeli zápasníci z Německa, Ukrajiny a Maďarska, své zástupce zde měla i Česká republika. A to hned z několika klubů – z Krnova, Karviné, Dolní Lutyně atd. Mezi úspěšné se zařadil deseti-letý Patrik Kroščen (na snímku vpravo). Zúčastnil se nejdřív zápasu kata v kategorii 10–12 let a porotě předvedl sestavu velkého draka č. 4. Potkala ho ovšem smůla, během výkonu mu upadl opasek u kimona. Po odečtení trestných bodů se tak v uvedené kategorii poprvé neumístil.

Více štěstí měl v zápase kick-boxu. V kategorii 10–12 let se probodoval před německého soupeře do semifinále. Pak narazil na konkurenci z Maďarska, ve finále nako-

nec prohrál se soupeřem z Ukrajiny. Získal tak stříbrnou medaili.

Můj syn dlouhodobě trénuje v klubu SK ARES Karviná pod vedením Edyho Baloga. Právě tam probíhala příprava na tento šampionát, a Edymu Balogovi patří zásluha za Patrikův výkon. Trénuje i v klubu Nerad v Dolní Lutyni, kde

všechno vede mistr Pavel Trošák. Věnovat se tomuhle sportu znamená velkou finanční zátěž a pro další pokračování Patrikových aktivit bychom uvítali jakoukoliv podporu.

Patrik Kroščen starší

*Technik ve společnosti
Satsys-export, Havířov*

Foto: Petr Plaček

Zlatá hvězda vyšla v jihočeském Táboře už popáté...

TÁBOR – V sobotu 18. května uspořádalo sdružení Cheiron T v Táboře 5. ročník přehlídky romských souborů Sovnakuňi Čercheň – Zlatá hvězda.

Šlo o soutěž v romských čardáších organizovanou v rámci 14. ročníku festivalu Týdny proti rasismu a xenofobii. O pohár se utkalo pět souborů z jižních Čech: Romano Jiloro z Vimperka, Čiriklore z Tábora, Roma Star z Volar, Amare Romane Čhave z Českého Krumlova a Gipsy Terne Čhave z Větrní. Hudební do-

provod zajistila skupina Roma Band, která zkouší v centru Cheiron T. Porota pak na první místo nominovala soubor Gipsy Terne Čhave z Větrní. Druhé místo získala skupina Amare Romane Čhave z Českého Krumlova a třetí místo obsadil domácí soubor z Tábora Čiriklore. K vítězství se snažilo protančovat celkem 110 dětí, na které se přišlo podívat na 300 osob.

Petra Basíková

*Pracovnice tábořského sdružení
Cheiront (www.cheiront.cz)*

Platforma pro sociální bydlení vyzývá ke spolupráci

OSTRAVA – Dne 21. května vznikla Platforma pro sociální bydlení. Sdružuje neziskové organizace, odborníky a veřejnost s cílem definovat a zavést sociální bydlení v České republice.

Z jejího prohlášení vybíráme: „V důsledku státní politiky bydlení přišli obyvatelé Přednádraží, Předlic a dalších lokalit o možnost mít domov. V ČR v roce 2013 je čím dále víc lidí bez domova: na ulici, v přeplněných domácnostech, v chátrajících domech, na ubytovnách, v ústavech, v léčebnách a situace se zhoršuje každým dnem.

Jistota bydlení pro všechny je základem pro uplatnění lidí ve společnosti.“

Jak platforma uvádí, diskriminace na trhu s byty způsobuje vylučování mnoha Romů do situace bytové nouze. Sociální bydlení musí pomáhat všem lidem v bytové nouzi, ale samotnou diskriminaci neřeší. Proto je třeba současně posilovat antidiskriminační opatření, která vylučování z bytového trhu zamezí.

Platforma vyzývá další fyzické a právnické osoby, kterým tato problematika leží na srdci, aby se k Platformě připojily.

Zakládající členové jsou: IQ Roma servis, Vzájemné soužití, Centrom, Armáda spásy, Romea, Český helsinský výbor, Fakulta sociálních studií Ostravské univerzity.

Kontakt: Jan Milota, mluvčí Platformy pro sociální bydlení, Brno tel: 608 234 121, email: jan.milota@iqrs.cz; Lucie Mastná, mluvčí Platformy pro sociální bydlení, Ostrava tel: 777 760 192, email: vza-jemne.souziti@seznam.cz; Štěpán Ripka, mluvčí Platformy pro sociální bydlení, Praha tel: 774 541 245, email: stepanripka@gmail.com (www.romea.cz)

Jana Šťastná: Děti s námi zažívají pocit úspěchu

Amari kereka znamená česky Naše kolo. Mnozí obyvatelé Brna ale už z plakátů a radničních tiskovin vědí, že jde o hudební a taneční festival převážně dětských romských souborů. O letošním festivalu, který se uskutečnil 23. května v brněnském kulturním středisku Musilova, nám řekl víc jeho koordinátorkou Jana Šťastná. Učí na základní škole na náměstí 28. října v Brně, kterou navštěvuje mnoho romských žáků.

Kolikátá Amari kereka už to vlastně letos byla? A jaký efekt si od těchto akce slibujete?

Letos ji naše škola pořádá po páté. Cílem je představit veřejnosti různá hudební a taneční vystoupení v podání našich žáků, jimž je pohyb a hudba vlastní. Děti zažijí pocit úspěchu a ocenění, kterým je nadšený potlesk obecnosti. Do budoucna nám jde o propojení minoritní a majoritní kultury prostřednictvím hudby a tance.

Festival navštěvují rodiče žáků, jejich sourozenci, širší rodiny, kamarádi, mezi každoročními hosty bývají představitelé brněnského Magistrátu města Brna, městské části Brna-střed, knihovny Jiřího Mahena v Brně, ředitelé partnerských základních škol z Brna, Prahy a Přerova, zástupci neziskovek atd.

Kdo všechno se na tom podílí?

Hlavním pořadatelem je Základní a mateřská Brno na náměstí 28. října v čele s ředitelkou Ludmilou Altmanovou. Na organizaci se podílí náš tým pedagogů. Postupujeme tak, že tým vymyslí společně s dětmi téma, vytvoří scénář, vyrobí kulisy, třeba v rámci hodin výtvarné výchovy. Pak následují nácviky jednotlivých vystoupení a zkoušky kapel. Dále zveme soubory a jednotlivce z partnerských škol v Brně, z ulic Křenová a Merhautova z Brna, dále z pražské ZŠ na ulici Grafická a z přerovské ZŠ Boženy Němcové.

Dá se odhadnout, jak dlouho asi mladí tanečníci a hudebníci v souborech vydrží?

Tak celých pět let tradičně vystupuje v programu taneční soubor Merci, taneční soubor Sovnakune Chaja ze ZŠ a MŠ Merhautova v Brně, taneční soubor ze ZŠ Grafická v Praze, školní kapela Bongáči ze ZŠ a MŠ Křenová v Brně, školní kapela Osmecton ze ZŠ a MŠ Brno, nám 28. října, několikrát vystupovali malí bubeníci ze ZŠ v Přerově. Složení souborů se průběžně doplňuje mladšími dětmi, protože nastupují na místo svých vycházejících spolužáků. Zcela přirozeně se učí mladší od starších a učitelé a ve-

doucí souborů v průběhu školního roku vybírají další nadšené, spolupracující a talentované děti, repertoár se mění podle náročnosti.

Velkou šancí podílet se na přípravách festivalu dostávají také žáci, kteří jsou v teoretickém vyučování spíše slabší, ale bývají tanečně, pohybově či výtvarně nadaní.

Máte přibližnou představu, jak velká část žáků se v tom třeba rozvíjí dál a kdo tohle „hobby“ úplně opouští?

Nelze jednoduše odpovědět, rok od roku se situace mění. Jsou děti, které odmalička hrají a zpívají, protože je k tomu rodiče vedou a mají dokonce vlastní kapelu, s níž společně vystupují. Několik žáků naší školy se skutečně vydalo uměleckou cestou a studují třeba Střední uměleckou školu v Brně, konzervatoř nebo mají hudbu jako hobby i v dalším životě.

Potom jsou u nás nesmírně talentované děti, vystupují s námi na různých akcích, jsou aktivní, učitelé je podporují a pracují s nimi na

Melanie Žigová

derátorka, zpěvačka a tanečnice skupiny Merci. Dál Vladimíra Baloga, klaviristu skupiny Osmecton a tanečníka skupiny Merci a Marii Balogovou, zpěvačku skupiny Osmecton a tanečnici Merci. A určitě ještě dva hochy – zpěváka skupiny Bongáči Marcela Poláka a tanečníka skupiny Merci, kytaristu skupiny Osmecton Patrika Lacka.

Byl festival letos jiný než loni? Co se zlepšuje, co byste chtěli udělat jinak?

Festival Amari kereka má každý rok jiné téma. Vystřídala se témata Z pohádky do pohádky, Tolerance a přátelství, Kolo a Slunce. Letos jste mohli shlédnout pestrý program s názvem Muzikálem letem světem. Vystřídaly se v něm moderní rytmy, romské tance z Ruska, Česka i z Rumunska, lidové písně, muzikálové melodie, básně i mluvené slovo.

Jako novinku jsme použili kulisy vytvořené fotoluminiscenčními barvami, které ve tmě skvěle dotvořily atmosféru. Sál byl vyzdoben

Foto: Kateřina Mezihoráková

jejich uměleckém vývoji, ale po ukončení školní docházky se již hudbě nebo tanci nevěnují, každodenní život je prostě pohltní. Vedoucí souborů a kapel, ti zůstávají stejní a starají se o průběžný nábor nových žáků, se kterými během školního roku pravidelně pracují.

Objevily se letos nějaké nové talenty? Jaké soubory a jací jednotlivci mají našlápnuto dobře, koho na vaší škole prostě nelze přehlédnout?

Zcela určitě jde o taneční skupinu Merci pod vedením Moniky Balogové, školní kapelu Osmecton vedenou Jakubem Vašicou, kapelu Bongáči pod vedením Zdeňka Lichtnegera a taneční soubor ZŠ Grafická z Prahy vedený Věrou Kroščenovou.

Z těch jednotlivců musím vzpomenout Melánii Žigovou, to je mo-

prostorovými a velkoplošnými díly žáků zúčastněných škol s hudební tematikou, ve vstupním prostoru měla tradičně svoje místo fotografická a obrázková prezentace jednotlivých škol.

Kolik asi letos přišlo lidí, dá se to srovnat s loňskem?

Sál bývá zcela plný, odhadem 250 diváků každý rok. Letos účinkovalo 140 dětí pod vedením dvacítky pedagogů.

Jinak chci ještě říct, že součástí festivalu je výtvarně-literární soutěž a výstava prací žáků, témata se střídají, namátkou třeba Jak to bylo dál, Vyprávění z balíčku, Tolerance a přátelství, O hudbě vážně i nevážně. Z každého ročníku festivalu máme nafilmované video, fotky, tvoříme sbírky nebo sborníky výtvarných a literárních prací žáků.

Ptal se Pavel Pečinka

komentář

Kdo vytváří „veřejné mínění“ o Romech?

PAVEL PEČINKA

Dvě „atraktivní“ kauzy rozvlnily mediální hladinu: 1) Lynč manželského páru partou několika Romů v Duchcově 2) I na znalce vícečetných těhotenství gigantický břich matky, která porodila historicky první česká paterčata, ale je to zrovna – Romka...

Jak bývá v Česku zvykem, ožila debatérská lůza a z anonymního pohodlí domácích počítačů ublinkává jed do internetových diskusí. V reakci na ně se zas snaží mnozí mí „příbuzní“ lidskoprávní a romští aktivisté a publicisté překrýt tuhle nahnědlou internetovou vlnu pohoršeným lamentováním nad českým rasismem a moralizujícím káráním xenofobních anonymů. Dovolím si nadhodit pár argumentů, proč to nebude mít na různorodou českou krajně pravicovou web-smečku vliv.

První skupinu xenofobních „příspěvatelů“ internetových diskusí tvoří nikoliv nutně politicky jednající patologické typy lidí, kteří se vyžívají v písemném ventilování agrese. Zasahují do různých debat pod jinými jmény, často se ale podle stylu pozná, že jde o stejného člověka. Podobní týpci vyhrožovali šibenicemi chartistům a jindy komunistům, jde o těžko odhalitelnou a ovlivnitelnou hrstku grafomanů. Nemá smysl se jimi zabývat, je jich málo a budou tu s námi a v ordinacích psychiatrů pořád.

Druhá skupina se plíživě zdokonaluje. V médiích už vícekrát zaznělo, jak si různé firmy a organizace najímají „příspěvatele“, kteří mají za honorář vychvalovat konkrétní výrobek v diskusích pod články. Myslím, že část „spontánních“ vtipů, videí, debat a řetězově se šířících mailů „o Romece, která vystoupila z mercedesu a šla si pro dávky na sociálku“, vylézá takto okopírovaným způsobem právě z klávesnic přátel Tomáše Vandase a spol. Zvlášť ty, které začínají podvědomým prořeknutím: „*Já vůbec Dělnickou stranu nemusím, ale ti cigáni...*“ nebo „*Nejsem nacista, ale fakt nekecám, včera jeden cigoš...*“ (Přičítám mimochodem těmhle lidem i maily, které mi občas chodí jakoby od známých. Různí skutečně existující přátelé z facebooku mě třeba dramaticky žádají, abych rychle otevřel odkaz, který mi přišel v příloze, protože se tam diskutuje o mně a měl bych se proti tomu ohradit... aby po kliknutí na odkaz vletěl do compu šikovný trojský kůň...).

Tuhle skupinu ultrapravicových hackerů ovlivní spíš až odhalení, že mnozí jejich šéfové či partáci dělají ochranky v bordelech, mají na krku zpronevěru nebo berou sociální dávky.

Hlavně je ale potřeba říct: obě dvě „mediální smečky“ jsou sice hlasité, ale nejde o „hlas lidí“. Je to sociálně nepřizpůsobivá menšina.

Výstava v MRK připomíná české násilí při odsunu Němců

BRNO – Muzeum romské kultury vystavuje fotografie Lukáše Houdka, jejichž tématem jsou některé doložené případy násilí na německém civilním obyvatelstvu na konci války.

Konkrétní scény aranžoval autor pomocí dětských panenek. První uvedení projektu Umění zabíjet v galerii Artwall a v Národní technické knihovně v Praze vzbudilo pozornost v Česku i zahraničí.

V muzeu návštěvníci zhlédnou kompletní soubor 25 fotografií, z nichž každá zachycuje jednu událost s určením konkrétního místa a času. Podle místostarosty brněnského Sokola Michala Doležela je posláním výstavy upozornit na nelidské zacházení s německými civilisty po skončení války. Sokolská organizace se podle něj sice vždy vymezovala vůči německým vlivům a za války čelila perzekuci, ale vychází z humanistických tradic. Proto podle Doležela odmítá neoprávněné násilí. (www.romea.cz)

Nobelovku pro Nicholase Wintona

PRAHA – Udělit Nobelovu cenu siru Nicholasu Wintonovi, britskému zachránci mnoha židovských dětí, kterým umožnil odjezd z okupovaného Československa. To je cíl nedávno založené iniciativy, do níž se zapojil i příspěvatel Romano hangos Lukáš Kotlár, olašský student gymnázia Open Gate v Říčanech u Prahy.

Iniciativa vytvořila spot (www.youtube.com/watch?v=YvSZhnkJEys). Svůj záměr představuje také na www.nicholaswinton.eu a www.facebook.com/NobelovaCenaZaMirProSiraNicholaseWintona. Jejím cílem je získat pod příslušnou petici podpisy. (pp)

Omluva a doplnění

Ne že bychom chtěli přeměnit Romano hangos v Rádio Jerevan či být za každou cenu vtipní. Přesto si náš čtenář zaslouží několik vysvětlení či doplnění: V RH 3–4 se na s. 6 z fotografie neusmívá Lukáš Klánský, ale Tomáš Kačo. Autorkou fotografie Tomáše Kača na s. 6 je Veronika Kačová. Rozhovor s Lukreciem Changem na s. 7 překládala z češtiny do romštiny Veronika Kačová. Autorem dvou fotografií v článku na s. 3. O cestách, které vedou do Říma, je Lucie Oračková. (pp)

Nová redakční rada Romano hangos se představuje

Roman Čonka

Narodil sa 29. mája 1979 v Prešove do robotníckej rodiny. Vyrastal v klasickej paneláku. Mal to šťastie, že ho kvôli etnicite nezaradili do špeciálnej školy. Po absolvovaní ZŠ zmaturoval na strednej škole so zameraním na podnikanie v doprave. V roku 2012 ukončil vysokoškolské vzdelanie v obore sociálna práca.

Žurnalistike sa venuje od roku 2000, pričom začínal ako externý dopisovateľ pre noviny Sam Adaj / Sme tu a pre Romano nevo l'il / Rómsky nový list. Od roku 2004 pracoval v novinách ako redaktor, pričom vo februári 2009 prevzal vedenie združenia a stal sa zároveň šéfredaktorom Romano nevo l'il.

Vzhľadom na to, že financovanie rómskych médií nie je prioritou vlády SR, od februára 2013 pracuje v Štátnej vedeckej knižnici v Prešove a novinám sa venuje dobrovoľne.

Za novinársku činnosť získal niekoľko ocenení Slovenského syndikátu novinárov. Nie je členom žiadnych poradných orgánov ani politických strán.

Alica Heráková

Žije v Brně, priamo v romskej čtvrti medzi ulicami Cejl a Bratislavská. Profesne se pohybuje ve čtyřech oblastech – v neziskovém sektoru, médiích, PR a kultuře. Pracuje v občanském sdružení Trialog v Brně jako projektová manažerka (na projektech Silní bez násilí / Podpora pozitivního sociálního klimatu na školách a Měníme věci kolem nás). V médiích působí přes pět let, postupně se od obecného zpravodajství zaměřila na aktivistickou žurnalistiku a na Romy. Natáčela pro pořad Romani luma ostravského studia České televize. V současnosti pracuje jako reportérka pro pořad Českého rozhlasu O Roma vakeren, píše do Romano hangos, publikovala i na serveru Romea.cz

Jako dobrovolník organizuje s týmem lidí v Brně festival Ghetto-fest v sociálně vyloučené lokalitě brněnského „Bronxu“.

Dobrovolnický spolupracuje s bruselskou romskou organizací ERGO network a moderuje Masarykovy debaty.

Radek Horváth

Rodák z Děčína, pochází z rodiny původních českých Romů. Otec byl kapitánem lodní říční dopravy, matka zdravotní sestra, oba vzdělání středoškolské. Radek žije s družkou, se kterou má dvě děti.

Po ZŠ šel ve šlépějích otce a vyučil se lodníkem pro říční dopravu, posléze si při zaměstnání doplnil maturitu. Pracoval v loděnicích, jezdil na tuzemských i zahraničních plavidlech. V současnosti pracuje v Poradně pro občanství, občanská a lidská práva, pobočka Děčín. Působí i jako romský mentor při Probační a mediační službě v Děčíně.

Publikoval v Romano hangos, na serveru Romea.cz či na vlastních blozích na iDnes.cz a www.aktualne.centrum.cz.

Angažoval se v iniciativách: V Ústí neonacisty nechceme, Nenávist není řešení atd. Kandidoval v posledních komunálních volbách do místního zastupitelstva v Děčíně, v němž působí v několika odborně-pracovních skupinách.

Jana Horváthová

Narodila se a v podstatě stále žije v Brně. Na filozofické fakultě vystudovala obor historie a později i muzeologii. Už v rámci studia se ponořila do tajů neznámých romských dějin a jejich magie ji neopustila dodnes. Převratný rok 1990 pro ni znamenal zapojení do romského hnutí, což vyústilo v její kratší angažmá a práci v pražském centru Romské občanské iniciativy (ROI).

Po návratu do Brna se podílela na zakládání Muzea romské kultury. Tomu je věrná dodnes, byť s občasnými přestávkami z důvodů mateřské dovolené, jak je tomu i dnes. To je zároveň i důvod, proč může nyní trochu přispět k práci v Romano hangos. Spolupracovala také s Českou televizí jako dramaturg i moderátor různých pořadů. Moderuje ráda i ve svém volném čase, zejména koncerty a festivaly (Romfest, Khamoro, Romská píseň, Romano jilo aj.). Má tři dcery ve věkovém rozpětí od dvou do dvadeceti let.

Helena Křištofová

V roce 1977 vystudovala Obchodní akademii v Brně, následovala řada zaměstnání: referentka personálního oddělení v Kovopodniku Brno, referentka odbytu v Krasu Brno, kuchařka na základní škole, účetní atd.

V období 1997–2001 působila jako účetní ve Společenství Romů na Moravě, v roce 2001 ve sdružení Trialog, roku 2005 spolupracovala s Evropským střediskem pro práva Romů (ERRC) v Budapešti.

Od roku 2001 dosud pracuje na Odboru sociální péče Magistrátu města Brna jako sociální pracovník a romský poradce. Její praxe zahrnuje také zpracovávání projektů a rozpočtů pro činnost terénních sociálních pracovníků, vedení účetnictví v PC programech. V soukromém i neziskovém sektoru provozovala daňové poradenství. Zabývala se též organizováním dětských aktivit – letními tábory romských dětí, výlety apod.

Má dceru Marcelu, Helenu a Karinu, hovoří romsky a česky, pasivně anglicky a rusky.

Ivona Parčiová

V Brně absolvovala střední ekonomickou školu. Pak pokračovala ve studiu knihovnictví na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity (MU) v Brně. Mezi roky 2001–2005 pracovala jako knihovnice v MRK. V období 2007–2010 působila jako členka výboru pro Evropskou platformu a začleňování Romů a též pro Dekádu romské inkluze na Úřadu vlády ČR.

Od roku 2010 doposud dělá lektorku v IQ Roma servisu. Od roku 2010 byla též členkou Rady vlády pro záležitosti romské menšiny, tři roky působí jako moderátorka internetového pořadu (Sar oda dikhav me / aneb jak to vidím já) na rádiu R Masarykovy univerzity.

Tři roky se podílí na vydávání časopisu Romano VIP, zajímá se též o divadlo. Členkou a jednou z vedoucích amatérské divadelní skupiny Bengore se stala v roce 2006. Ve své domovské organizaci IQ Roma servis má na starosti public relations, tvorbu kampaní, komunikaci s veřejností a médií.

Margita Rácová

Narodila se ve slovenské Nitře, vyrůstala se třemi sourozenci v obci Čakajovce. V Nitře absolvovala obor pekař na Střední průmyslové škole potravinářské. Z prvního manželství má dceru Simonu (13 let).

Po mateřské dovolené byla v roce 2002 přijata na Fakultu zdravotnictví a sociálních věd na Univerzitě Konstantina Filozofa, konkrétně na Ústav romologických studií – obor sociální práce.

Po studiu v Nitře se přestěhovala s dcerou do Brna, kde se podruhé vdala a získala zaměstnání v IQ Roma servisu. Pak pracovala v MRK jako kurátorka textilu, kde se podílela na etnografickém výzkumu, výstavní a lektorské činnosti. Nyní působí třetím rokem ve Společenství Romů na Moravě jako terénní sociální pracovníce. Věnuje se dobrovolně projektům sociálního bydlení: v září 2012 založila neformální Sdružení rodičů pro fěrovou školu, v dubnu 2013 spolupracovala výstavu Sociální bydlení s prvky romské kultury apod.

Čtenářka Romano hangos tam v Karviné...

Foto: Lukrecius Chang

Helena Třeštíková: Vojta Lavička dokáže zaujmout

Kdo z čtenářů Romano hangos by aspoň trochu neznal Vojtu Lavičku? O filmu „Vojta Lavička: Nahoru a dolů“, přibližujícím všemožná zákoutí života tohoto romského hudebníka, jsme hovořili s režisérkou Helenou Třeštíkovou.

Vojta Lavička – jaká je to vlastně osobnost? A proč je pro diváky důležité zhlédnout film o jeho životě?

Jde o časosběrný film, zachycuje dohromady šestnáct let Vojtova života. V roce 1996 jsem začala dělat cyklus časosběrných filmů pro televizi. Volné téma znělo – aktivní občan. Seznámila jsem se s Vojtou, který byl tehdy redaktorem Českého rozhlasu. Přišlo mi, že se jedná o velmi zajímavého, přemýšlivého člověka. Tehdy byl opravdu mladinký, bylo mu nějakých třiaadvacet, ale překypoval aktivitou.

Tak vznikl film, který se točil šest let a jmenoval se „Být Romem“. Běžel v roce 2001 v televizi. Mě zaujal Vojtův život tím, že on sám kombinuje novinářinu, hudbu i aktivismus.

Všechny tyto komponenty jsem se snažila do filmu dát. Zdálo se mi, že by bylo zajímavé v tom pokračovat, tak jsme po několika letech zase navázali a točili dál. Tudiž dohromady je to těch šestnáct let.

Tyhle tři prvky Vojtovy osobnosti se stále ve filmu nějak prolínají, navíc nechybí samozřejmě i jeho osobní život, ženy, děti. Vojta zaujme v tom, že dokáže reflektovat svět kolem sebe stejně jako vlastní osobnost. Dokáže být kritický jak ke světu, tak k sobě, a je velmi upřímný a chytrý člověk.

Můžete z vašeho pohledu charakterizovat téma „romství“ v České republice? Jakou proměnou prošlo po sametové revoluci?

Já jsem se s tímto tématem setkala ještě dávno na FAMU. Měla jsem kamarádku, která se zabývala sociální prací, dělala sociální kurátorku pro Romy a velmi se přátelila s paní doktorkou Milenou Hübschmannovou. Já chodila na jejich různé debaty a paní Hübschmannová mě velmi zaujala. Dokonce jsem s ní tehdy točila na FAMU nějaké cvičení.

Také jsem natočila školní film, reportáž o romské rodině přesídlené v padesátých letech do Polabí.

Ta se Mileně líbila, z čehož jsem měla velkou radost. Ona mě vlastně přivedla k úvahám o romství. Jde o určitý prvek v naší společnosti, v něčem trochu cizorodý, ale zároveň jsou to občané České republiky, kteří tady trvale žijí. To soužití má takové svoje zvláštní vrstvy, jak sympatického srozumění, tak zároveň mnohdy velkého neporozumění, a je to velmi zajímavé téma.

Po revoluci si myslím, že se to změnilo. Spíš k horšímu. Více vzrostlo neporozumění než vstřícnost. A zdá, že je to velké téma dneška, život různých lidí vedle sebe – snažit se vzájemně obohacovat a vnímat soužití jako obohacující. Myslím si, že to moc nefunguje. Připadá mi, že tedy opravdu nefunguje sociální práce a pomoc.

Ale není to tak, že by romství bylo hlavním tématem mých filmů, já dělám různá témata a toto je jedno z nich. Samozřejmě, že se mu snažím trochu porozumět, a připadá mi, že je to obtížné.

Přispívá podle vás přítomnost romské minority v ČR nějakým způsobem pozitivně k vývoji většinové společnosti?

Určitě v tom, že mnohost je zajímavá. Česká republika, myslím, trochu trpí tím, že tady dřív existovala společnost daleko různorodější. Byli tu Němci, Židé, Romové tu žili taky vždycky. Tím, že Němci byli odsunuti, Židé ve velké míře vybiti, tak jsme se stali až příliš homogenní společností, která na jinakost reaguje podrážděně. Myslím si, že jinakost obecně je dobrá. Pocit – teď to řeknu možná trochu zjednodušeně – že všichni žijí tak, jako žiju já, je trochu zcestný. To, že můžou být různé cesty, je bezvadné. Ale u nás to vede někdy k tomu, že se vnímá spíš ta negativní jinačnost a to je opravdu velká škoda.

Domníváte se, že vedle úspěšného individuálního vývoje vzdělaných Romů je pro ně také důležité neztratit spojení se svými kořeny a kulturou?

Myslím, že Vojta Lavička je přesně ten člověk, který je přesvědčen, že je to potřeba. On vnímá negativně, když se Romové jakoby odcizí, když se začnou stydět za to, že jsou Romové. Jedno z takových jeho hesel zní – buď hrdý na to, že jsi Rom.

Foto: Lenka Grossmannová, Muzeum romské kultury

To uslyšíte na začátku i na konci filmu. Čili on je aktivní propagátor „romství“ a ve filmu to různým způsobem reflektuje. Určitě nejde o jednoduchou pozici, protože hrdě nosit štít se svým „romstvím“ zároveň znamená, že všechny negativní zkušenosti s Romy mohou být zároveň cílené i na něj. Že může schytávat cosi jako kolektivní vinu. Ale to Vojta všecko ví a je vědomě hrdým Romem. To mně na něm přijde sympatické.

Film je součástí diptychu „Dva muži ve víru doby“. Do jaké míry může osobní vývoj jednotlivce odrážet vývoj společnosti či její části jako takové?

Druhý díl diptychu pojednává o divadelníkovi Jakubovi Špalkovi. Tito dva muži ve víru doby spolu nemají celkem nic společného, kromě toho, že o něco usilují, jsou

aktivní a nějak tu dobu i reflektují. Mě to vždy velmi zajímalo, jak se v zachycení individuálního osudu projevuje doba. Oba tyto příběhy do určité míry dobu obsahují. I když jsme například v tom první dílu, který byl o Vojtovi, „Být Romem“, zachytili více dobových událostí, a tím, že jsme to zhustili (do podoby filmu „Vojta Lavička: Nahoru a dolů – pozn. red.), tak něco vypadlo.

Snímek „Být Romem“ byl, jak jsem říkala, součástí cyklu „Aktivní občan“. Jeho první část pojednávala o Jarmile Balázové, to se jmenovalo „Být Romkou“. Tam bylo ještě více dobových událostí, protože Jarmila setrvala v rozhlase i v době, kdy Vojta už odešel. Hodně se zabývala různými demonstracemi. Ale třeba i ve filmu o Vojtovi bylo téma romského exodu do Kanady, který proběhl, myslím, v roce

1997 po nějaké reportáži v televizi NOVA. V obou těch filmech bylo více různých protirasistických demonstrací a to v tomto tvaru není, protože jsme zhušťovali.

V některé recenzi zazněly výtky ohledně roztržitosti filmu – chybí dlouhý úsek života hlavního protagonisty. Vnímáte to jako problém?

Kdybych byla z nějaké bohaté rodiny a mohla si točit za svoje, tak by to bylo asi trochu jinak, protože bych zřejmě točila víc kontinuálně. Tak to bohužel není, vždycky musím žádat jednak o grant na fondu kinematografie, jednak televizi. Tam se stanoví termín ukončení, který musím dodržet a film v tu dobu skončit. A potom si říkám, sakra, ale on ten život běží dál, to by chtělo točit dál...

Ale já mám projektů víc, takže dějů paralelně běží několik. No a pak se mi zase podaří někoho přesvědčit a získat další peníze a pokračovat. Tak mezitím vznikají pauzy. Ta roztržitost, samozřejmě..., já jsem také četla recenze, že tam je spousta témat, které by každé chtělo svůj vlastní film. Že jsou tam témata jen nahozená. Ale to je podstata sběrného filmu, že jde o určitý deník, kdy se věci dějí, a vy zachycujete střípky života.

Samozřejmě by dokument mohl pojednávat jen o tom, jak někdo jako aktivista dělá sociální práci v terénu. Nebo ta hudební linka, to by mohl být samostatný film. Ale moje zadání prostě zní trochu jinak.

Když jsem začínala s prvními filmy a dočetla se negativní kritiku, tak jsem byla úplně zoufalá. Říkala jsem si, co jsem udělala špatně, že mě ten člověk nepochopil. Pak jsem přišla na to, že to prostě patří k naší profesi. Že ať uděláte cokoliv, tak se to vždycky někomu líbit nebude.

Musíme je dělat podle svého přesvědčení, hledat svoji podstatu, a samozřejmě se snažit vychytat evidentní chyby a snažit se to udělat co nejlépe. Ale zároveň zůstat svým a nesnažit se vyjít vstříc úplně všem. Vždycky se to někomu líbit bude a někomu ne, takový je život. To když si člověk uvědomí, tak se hrozně uklidní.

*Ptal se Martin Chlup
Odborný pracovník MRK*

Je možná výchova bez osobního vztahu?

To je při výchově dětí v dětských domovech podle mě podstatná otázka. Zdálo by se, že na ni existuje jasná odpověď. Událost, která se mi přihodila, mě motivovala napsat tenhle článek a trochu vás přimět ke společnému zamyšlení nad problémem, kerý, myslím si, trápí většinu dětských domovů u nás.

„Hořelo srdéčko, hořelo plamenem, a když dohořelo, stalo se kamenem.“

Je to docela nedávno, co mi jedna vychovatelka v dětském domově (DD) po několika letech řekla: „Nemám k tobě žádný osobní vztah, pouze pracovní.“ Ať už ji k tomu vedlo cokoli, myslíte, že takových vychovatelek působí v domovech více? Jsem přesvědčen, že ano. Pro nás (chovance v DD) to znamená určitou hrozbu, se kterou se už mnoho let setkáváme.

Chápu sice, že jde „jen“ o práci

a zaměstnanec v DD má vlastní rodinu, přátele a známé, ke kterým má osobní vztah. Nemůžu ale pochopit, jak člověk, který vystuduje školy na to, aby tuhle práci mohl dělat, odmítá předávat svůj osobní vztah. Tudiž vystudovat školy ještě neznamená všechno.

V žádném případě nejsem odborník. Ale každý snad potvrdí, že k výchově dětí je potřeba osobní vztah. A to alespoň nějakou formou, když už ne od mamky nebo tatky.

Naskýtá se hned další otázka: Co se stane s takovým dítětem, které v domově vyrůstá od tří, čtyř nebo pěti let? Poznamenat dítě to, že mu téměř nikdo před spaním nečte, neobejme ho a neřekne mu – mám tě rád? Nebo třeba, že je to nejkrásnější dítě na světě? Jenže to není jen u malých dětí. Co se stane s pubertákem, který se nemůže většinou ani pořádně svěřit dospělákovi, pro-

tože mu jednoduše nevěří a nenalezne tak pochopení či případnou pomoc? Co se stane už s dospělým člověkem, který musí opustit dětský domov, ale není na to dostatečně připraven, a tam, kde prožil mnohdy víc jak deset patnáct let, se za ním jen tak najednou zavřou dveře? Myslím si, že to musí tyhle děti hodně ovlivnit v budoucím životě. Především v následně výchově jejich dětí. Že nebudou umět předat lásku, neboť jim samotným vlastně nebyla žádná dána. Text bych ukončil pozitivním přáním, aby budoucí rodiče dávali, pokud to bude možné, to, co jim, když byli v tomhle věku, scházelo.

Mnoho z vás, čtenářů, mi na moje články odepisuje. I tentokrát mi můžete své názory posílat na lkotlar@seznam.cz. Za reakce předem děkuji.

Lukáš Kotlár
Student střední školy Open Gate

Ze vzpomínek pamětníků: Tony Lagryn, díl třetí

Ti, kdo neznají své vlastní dějiny, jsou odsouzeni k tomu prožít je znovu. (George Santoyana)

Již třetí díl vzpomínek Tonyho Lagryna (nar. 1947) navazuje na vyprávění o jeho nejtětlejším dětství stráveném v kočovném voze, o dětských snech i o tom, jak šel poprvé do školy. Nyní se dostáváme do období konce 50. let 20. století, přesněji k zákazu kočování z let 1958–1959.

Kdy maminku znovu zavřeli za podomní obchod – „hauzírování“? ...v padesátém osmém sme přijeli do Berouna v létě už bez maminky...

Počkej, když maminku vzali do vězení, tys zůstal kde?

No tam s těma Weinrichovýmá. S Tondou a s jeho rodinou. Tak já jsem byl cizí pro ně, ne? Denně vejprask, já jsem dycky dostal tuplem než ty jeho bratři. Na zemi sem spal pod vozem, všelijak.

Nevycházel jsi s ním dobře?

Tak oni jako nedali na děcka tydle chlapi. Oni měli chlapi vztahy mezi sebou a děcka je nezajímal, na to byly ženské, jo? ...ale o mě se jako nestaral nikdo, to šlo všechno samo, automaticky, o všechny děcka. Jak co ten, tak aj ten, jo? Žádný neměl nějaký výsady.

Jedlo se společně?

Jó (*důrazně*)! Že by skovávali jídlo, to neexistovalo. Když bylo, tak dali. Ženský tam vařili aj chlapi vařili. A to jsme rajzovali horem dolem, my děcka jsme chodily žebrot: „Pane, prosím vás, nám umřela maminka, nedal byste nám korunu?“ Tak lidu bylo líto, abysme si mohli koupit chleba nebo housky. Všude, kde jsme byli, jsme žebrovali. A přijeli jsme do Berouna, to byl ten padesátý osmý rok, když dělali ty soupisy. ...A že prej tenkrát Romové cestovali někde a oni na nádraží je pochytili, oni ani z toho města nebyli a tam jim dávali ty razítka, oni nesměli dál se toulat. To bylo úplně postavený na hlavu.

A vaši taky dostali razítka?

Jo, ti Weinrichovi už pak zůstali v tom Berouně, vod tý doby. ...a zajímavý, že můj táta to razítko nedostal a jeho švagr, bílej, Chadra-ba, brusič, ten ho dostal. Můj táta byl furt trvalý bydlíště Brno, a tamty jezdili po vesnicích brousit, tak byli bráni jako osoby cigánského původu, cigánskej kočovnej život.

Co znamenalo to razítko?

Nesměl jít do jinýho města bydlet...

Jak Romy ovlivnilo povinné usazení?

Jako děcka jsme si říkaly: „Já bych taky chtěla žít taky tak jak gádžo, v baráku...“ a žijeme jak gádžo, v barákách. A zase jedna stará Romňi mně řekla: „A co jsme přišli do baráku bydlet, tak jsme onemocněli (*směje se*), jsme víc nemocný než ve vozech,“ a ona mně říká „a nemysli si, že kecám, podívej se, Tondo, ty baráky jsou zděný, jsou nahozený maltou, tam je vápno a po čase tím suchem, teplem ta malta se drobí, když zavřeš okno a necháš malinkou štěrbinku a bude svítit slunko, tak uvidíš, co tam lítá v tom vzdu-

chu. A to my decháme, to nám rozleptává vnitřnosti a plíce. A když jsme byli ve vozech, tak tam nebylo to vápno. To bylo dřevo, přírodní, to jsme byli zdravější,“ to mně řekla Barka stará. Ale ještě mám z toho Berouna jednu vzpomínku.

Jak Tonyho chtěly adoptovat hned dvě rodiny najednou

Stáli jsme u vody, u splavu. Beroun závodí se tam říkalo. Tam jsme chodili do školy. Přišel cirkus, postavil se vedle nás, my jako děcka koukaly. Teď já jsem tam tak vočumoval, na vstupný jsem neměl do toho cirkusu a šla ti taková slečinka pěkná, ... v kolika letech se dělá maturita?

V osmnácti letech

...No, mně bylo jedenáct, jí osmnáct. A měla papír a jedla šunku a já jsem stál a ona se dívá a říká: „Chceš?“ Jo, hladovej, ne? Tak mi to dala a: „Kde bydlíš, či seš?“ Říkám: „Támdle v těch vozech,“ a ona: „S maminkou s tatínkem?“ „Ne.“ „Kde máš maminku?“ „Ona umřela.“ „Jéžiš, chceš jít se mnou do toho cirkusu?“ Tak mě vzala, já celej šťastnej, vzala mě do cirkusu. Tak jsem se s ní seznámil, Věra Zelinková se jmenovala, její táta byl předseda národního výboru v Berouně a maminka ředitelka školy, kam jsem chodil. A ona: „Toníku, přijď k nám po škole.“ Já jsem k nim chodil, tam jsem dělal úkoly, oni mně kupovali oblečení, jo? Hodný lidi. Kolo mně koupili, to dětský, pionýra. Ty mně záviděli u vozu. Teď s autem na PKO, Praha estrády...

jo!“ To tenkrát letělo. Žérárd Filip, no. „Viděls ho, Tondo, fakt?“ „No byl tam.“ „A taky měl šavli?“ Říkám: „To měl asi v šatně...“ já jsem voblboval, ty moje vrstevníky. To jsem byl hned jiná, že jsem byl Praze na estrádě. K těm Zelinkům jsem chodil moc, celý léto. Jak jsme tam přijeli – vod jara a moc hodný lidi, na Karlštejn mě brali. Nakonec mě chtěli adoptovat.

A pak zase, když jsem chodil od vozu směrem do města, tak tam byly takový kanceláře. A tam jsem se dycky díval do okna, jak ženský tam psaly na stroji, ne? A jedna mně dala jabko, ta jedna paní. Hned se se mnou začala bavit: „Pojď sem, jak se jmenuješ?“ Říkám: „Tonda,“ a dala mi v sáčku svačinu, chleba namazaný máslem. Tak jsem se s ní bavil, no. A zase: „Kde máš maminku?“ Říkám, já jsem se styděl, že je v kriminále, tenkrát v padesátých letech, kdo byl v kriminále, to byli záškodníci, ne? A takový, řekli dycky na každého, že zavírají špióny a to. A ta paní si mě taky brávala domů a chtěla si mě adoptovat.

Stěhování za otcem

Kvůli zájmu dvou berounských rodin o adopci malého sintskeho chlapce se tento začal sám pít po svém otci, kterého si téměř nepamatoval a na něhož neměl žádné spojení. To se však s pomocí dalších lidí podařilo navázat a jednoho dne si otec pro svého syna přijel a odvezl ho do Brna. Tony začal v podstatě poprvé pravidelně chodit do školy. Ale ve vzdělávání neměl na chvilku navázat, v jedenácti letech chodil do druhé třídy, spolužáci se mu směli,

Jako devatenáctiletý tremp na „čundru“, 1966

vytvořili jednu partu a později dokonce jezdili trempovat i za Brno.

Ježdili jsme za Romama do Medlova, tam bydleli ti Filové, Krokové. Tam jsme si postavili stan, to jsme byli s tým Lojzsem Kolaříkem, celý léto jsme tam byli. Předseda národního výboru dělal kvůli nám schůzi, co s nama, celá vesnice měla schůzi, co s těma dvouma čundrákama u té vody. Pak přišel a: „Pojďte...“ dali nám koně, vůz, „a budete svážen zeleninu z polí.“ A my jsme byli rádi, i když jsme to dělali zadarmo.

Vy jste jim tam nějak vadili?

No, viděli nás tam furt, od jara do podzimka pomalu, no tak nás za-

Celé léto chlapci pomáhali na statku, Tonyho otec je tam však vypátral, a tak se musel Tony v září vrátit do školy. Dlouho tam nechodil, v říjnu utekl za matkou na Slovensko.

S matkou na Slovensku

Pak přišla máma z kriminálu, šedesát šedesát jedna nějak, no a přijela pro mě, že se odstěhovali do Ružomberka na Slovensku s vozama, jo? No zrovna dokončili Sputnik, bufet (*Brno*), vzala mě tam, donesla celý takový ty tácy jídel, chlebičků, šlehaček, jídla.

Ona měla peníze?

Náký dostala, šak dělala tři roky v kriminále, měla na kontě. Děla-la v zemědělství, na vinohradech. A chtěla, abych za ní přijel na Slovensko, tam ještě šly věci, co v Čechách už nešly. No, tam se ještě kočovalo. ...jich bylo jen pět maringotek a ty tam jen stály, byty jim nedávali, pohybovat se neměli dál. Tam měli i trvalé bydlíště, tam byli přihlášení, adresa: obytné vozy u nádraží, Ružomberok. Tam byli všichni: Weinrichové, Richtrové...

No ale tam jsme zase chodili s partou s Romáka na tom Slovensku, na salaše jsme chodili, večer jsme dycky u vohně hrávali a já tam přišel a měl jsem takový tesilký, černý polobotky a takový károvaný sako, a oni tam chodili jak hajdaláci v tej době, já jsem tam byl největší frajer z těch Romáků. Chodili se na mě dívat holky z města: „Ty, je tady jeden čhávo z Čech, on je ale voblečenej!“

A my jsme třeba šli a holky se držely pod paží a korzovaly, přímo naproti nám. „Oke, díkh, na tebe se chodí dívat, že jseš oblečený nějak, aj ty gádže!“ ...Ty Slováci, jak jsme začali hrát, hned byli s náma kamarádi. Vedle nás byla taková vila, její táta byl ředitel RáJe (*RaJ – Restaurace a Jidelny, komunistický státní podnik*), kluci měli macechu, ta je trápila hladem, že vždycky chodili k nám do vozu, máma jim dávala jíst. „Tetka, vy ste taká hodná, vy ste lepší, jak naša mama nevlastná!“ Furt byli u nás.

A já jsem tam jednou přišel a on vytáhl kytaru, starou mistrovskou Gibsonu, krásnou. Já říkám: „Kdes to vzal?“ „To je po otčovi starém.“ Jsem to naladil a začal jsem hrát. Oni koukali, že umím hrát. No, a tak se učili vode mě. Ten jeden, ten má ve Vidni v Rakousku kapelu, ten Jožo Ivaška, a ten starší brácha, ten Stano Ivaška, ten byl taky nějaký zvíře přes rybářství a lesy, studoval. Moc hodný kluci.

A pak tam byl ještě jeden, toho jsem učil hrát na kytaru a jeho máma vozila na dvoukoláku dorty. Z výroby, jo? A von dycky: „Pojď ma učit, Tono!“ Říkám: „Tak jo, dones to...“ Šli jsme za barák, on to donesl v papíru zabalený, já jsem mu nakreslil krk s hmatníkama, všechno a na kterou strunu (*klepe prsty do stolu, jako by hrál na hmatníku kytary*) a on to brnkal, já jsem to rozbalil a tam byly ty dorty, ty odřezky. Já jsem jedl, až jsem se dusil (*směje se, až se skutečně dusí*). Furt to tak dělal, dneska je inženýr velkej.

Ptala se Jana Horváthová

Foto: archiv Tonyho Lagryna
(Pokračování příště)

Chovanci diagnostického ústavu před nedělní vycházkou do města, Tony třetí zleva, ve druhé řadě, rok 1963–64

PKO, to je Park kultury a oddechu v Praze?

Ano, Julia Fučíka (*za komunistické éry bylo holešovické výstaviště přejmenováno na Park kultury a oddechu Julia Fučíka*), tam byla estráda, kamery televizní, akorát vybíraly nějaký konkurz pro film Muži v sedle, nebo Smrt v sedle, český film. Teď jsem tam viděl herce známý. Jéžiš, oni se mě pak vyptávali u vozu: „A kdo tam byl a toto aji ten tam byl, ten Fanfán Tulipán?“ Říkám: „Jo, aj ten tam byl,

zato on byl větší a silnější...

...dal jsem klukovi facku, tak mně dali trojku z chování a přeřadili mě do zvláštní na Příční (*zvláštní škola na Příční ulici v Brně*). Samej Cigán... Přezůvky neměli, svačiny neměli, lítali bosí. Já jsem taky neměl svačinu, furt jsem holkám číroval svačiny. Každou chvíli jsem byl v řiditelně, táta mi tahal uši, to byla bida...

Školní neúspěch sblížil Tonyho se spolužáky z rodin slovenských Romů, společně chodili za školu,

městnali na tým družstvě. Tak jsme svázeli celer, mrkev a ty zaměstnanci, co s nama dělali, měli povinnost nám dat každému najist v baráku, peníze nám nedali.

Mně tenkrát nebylo ani patnáct čtrnáct... Ale oni na mě byli všichni hodní, tak mně tam dali jedno-duše židli na stůl v hospodě, vožralí, já jsem tam musel hrát na kytaru, já jsem se nemoh ani hnout, ty starý chlapi furt: „Pivo, dejte mu!“ „Já nepiju!“ Málem mě tam vožrali.

Martina Buchlová: Když začali hrát Demeterovci...

Dokončení ze str. 1

nebo přes své kamarády, někde na diskotéce, případně na nějaké akci, kterou pořádali Romové a přišli tam i Češi a Slováci. Jistě, že máme Neromy nejen mezi příbuznými, ale i mezi přáteli. Sice jich nemáme v rodině moc, ale hlavní je, že je máme.

Když se v naší rodině nebo okruhu kolem ní vyskytl sňatek s Neromem, tak jsme to vždycky považovali za dobré. Oni poznali, co a jak se u nás dělá a co se zas nedělá. Je ale pravda, že skoro vždycky měli trochu jinou mentalitu než my. Nedalo se s nimi prožívat všechno tak emotivně, jak bychom chtěli a jak bychom to považovali za správné. Ale na druhou stranu to nebylo až tak hrozné. Aspoň byla trochu zábava, protože oni třeba neuměli tančit romské čardáše ani neznali naše písně. Takže jsem se vždy zasmála. Ale byla na nich vidět snaha tyhle věci zvládnout a to se mi líbilo. Při svatbách se mimochodem dodržovala taková tradice, že novomanželé museli před oslavou sníst chleba se solí. To proto, aby spolu zůstali i v chudobě.

Jistě, nějaké ovlivňování vztahů mezi dvěma osobami ze strany celé rodiny, to trochu existovalo. Pokud někdo z rodiny cítil, že dotyčný člověk v tom vztahu není moc dobrý,

Michal Surmaj

že je falešný a není slušný, ať už je to Rom či ne, tak ano, do toho rodina vždycky zasahovala. Prostě cítili tam zlo, a nechtěli, aby se náš příbuzný spálil a někdo mu zlomil srdce. Někdy se stávalo, že ten náš příbuzný radu rodiny poslechl. Když ale rodinu neposlechl, pořád v tom vztahu pokračoval a došlo to tak daleko, že se třeba i vzali a byli manželé, tak se stejně většinou pak rozvedli. Prostě proto, že to, jak rodina správně odhadla, nefungovalo. A ten náš příbuzný už pak většinou dal na naši radu a omluvil se za to, že neposlechl.

Většinou to u nás chodí tak, že když naši rodiče znají slušného člo-

věka, který by pasoval k někomu z nás, tak se pokouší ty dva dát dohromady. Pravda, teď už se to ale málokdy podaří.

To jsem ale trochu odbočila od minulosti. Dědeček měl čtyři sourozence, jmenovali se Adam, Honza (přezdívkou Janču), Bek a Hermína. Bydleli v Neratovicích a těžko se dá říct, který z nich byl nejvíc výjimečný, protože oni všichni byli na něco dobří. Na hudbu měl ale největší talent, to se musí nechat, můj dědeček Vojtěch Demeter, který byl z nich všech nejstarší.

A nějaký jejich nejveselejší zážitek z té doby, který mi dědeček s babičkou vyprávěli? Tak třeba vzpomínali na to, že když jeli na houby, tak zabloudili v lese a zapomněli, kde nechali auto. Pak se našli až na dálnici, tam zastavili traktor, který kupodivu po té dálnici jel, i když by neměl.

A ten pán, co traktor řídil, tak dědečkovi popsal, že své auto mají asi 15 km od toho místa. Řidič traktoru byl tak neuvěřitelně hodný, že dědečka k autu dovezl. Babička musela čekat čtyři hodiny na to, až přijedou pro ni a pro vnoučata, která vzali spolu na houby. Tohle když slyším, tak i když už jsem to slyšela mockrát, tak se pořád směju.

Dědeček s babičkou mluvili romsky, protože byli starší a byli na ten kontakt v romštině už zvyklí z let, co strávili na Slovensku. Jejich jazyk ale nebyl tou obyčejnou romštinou, ale romštinou obvyklou na východním Slovensku.

Oba byli věřící katolíci. Věřili v Boha, ale k faráři moc nechodili, protože se po válce přestěhovali do České republiky a takové ty tradiční vazby přerušili. Tak se modlili k Bohu sami. Na Slovensku byla tenkrát bída, nedávali jim tam moc šanci ukázat, co v nich je. Místní moc nechtěli, aby u nich pracovali.

Když ale pak bydleli v Česku, tak se tu měli dobře, sehnali zde práci i bydlení. Tady v Česku pak rádi chodili na zábavy. Nezažívali tam žádné ústrky od ostatních, byli slušně vychováni a uměli se chovat ke starším lidem. Češi je zvali na svatby a na různé akce, které se tenkrát

dělaly. U Neromů nacházeli dost možností, které rádi využili. Tenkrát, když vládli komunisti, bylo pro ně snadnější najít si jakoukoliv práci, protože neexistovalo tolik rozdílů co teď. Po roce 1989 pak už bylo mnohem těžší najít tu zaměstnání, protože vznikl silný rasismus, který pokračuje až doteď.

Nás vnoučata chtěli naučit, abychom se dokázali vžít do hudby, cítit hudbu. Jak u babiččiny, tak u dědečkovy rodiny se hrálo, tančilo a zpívalo.

Takže už odmala jsme museli každý něco pořádného dělat. Buď hrát na housle, cimbál, klavír, kytara nebo tančit a zpívat. Ale taky pořádně uklízet, být slušný, mít úctu hlavně ke starším lidem a také umět vařit.

Když někdo z rodiny měl problém se zákonem, tak se z toho stal hrozný problém pro celou rodinu. Všichni pak říkali: „Co to děláš za ostudu? Jak se mám podívat lidem do očí, kteří nás znají?“ Ostatní to kritizovali celkem dost, i když jim do toho nic nebylo, ale přesto tam ta kritika byla. Moji předkové, stejně jako moje současná rodina, ti všichni byli hrozně rádi, když to někdo někam dopracoval. Takového člověka pak chtěli ukazovat svým vnoučatům nebo těm mladším, aby se pro ně stal vzorem. A snažili se, aby pak ti mladší ukázali, že v nich taky něco je.

Martina Buchlová

Foto: archiv rodiny Buchlových

Muzeum romské kultury

Bratislavská 67, 602 00 Brno, tel.: 545 571 798

e-mail: media@rommuz.cz, www.rommuz.cz

MHD: tram. 2, 4, 11, zast. Tkalcovská, tram. 3, 5, 9, zast. Dětská nemocnice

MUZEUM ROMSKÉ KULTURY

Program na červen 2013

OTEVÍRACÍ DOBA V NEDĚLI PRODLOUŽENA DO 18⁰⁰ (poslední vstup v 17¹⁵)

Výstava

identita_TA

Výstava identita_TA představuje současnou tvorbu umělkyně Tamary Moyzes, Lenky Klodové, Lady Gažiové, Věry Kotlárové, Blanky Jakubčíkové, Tani Magy a Karolíny Kohoutkové. 18. 5.–22. 9. 2013

Umění zabíjet

Fotografie umělce Lukáše Houdka rekonstruuji vybrané masakry německého civilního obyvatelstva na území dnešního Česka v roce 1945. Autorova rekonstrukce některých zločinů, kterých se po druhé světové válce dopouštělo české obyvatelstvo na Němcích, je pokusem vyrovnat se s doposud opomíjeným obdobím českých dějin.

Moment tabuizace je na fotografiích přítomen ve formě neživých aktérů akcí – panenka Barbie s atributy odpovídajícími dobové atmosféře.

23. 5.–22. 9. 2013

Filmový čtvrtek v Moravské zemské knihovně Je to jen vítr

Promítání filmu Je to jen vítr maďarského režiséra Bence Fliegaufa. Snímek zpracovává reálné události z Maďarska z roku 2008, kdy se v zemi odehrála série otřesných rasových útoků na místní romskou komunitu. Je to jen vítr zachycuje jeden den v životě romské rodiny kdesi na okraji malého městečka. Otec je za prací v Kanadě. Matka má dvě zaměstnání a stará se o svého nemocného otce. Dcera chodí do školy a syn se toulá po okolí. Všechny stravuje napětí způsobené množícími se útoky. Na město padá tma a noci se nesou podivné zvuky. Je to jen vítr? Snímek obdržel druhou nejvyšší cenu v hlavní soutěži Berlinale 2012. Po skončení filmu bude následovat moderovaná diskuze o extremismu, jejímiž hosty budou Mgr. Jana Poláková, PhD. (ředitelka Muzea romské kultury) a Doc. JUDr. PhDr. Miroslav Mareš, Ph.D. (Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita v Brně).

13. 6. 2013, 18⁰⁰–20⁰⁰

Otevírací doba • po a so zavřeno • út–pá 10–18, poslední vstup 17¹⁵ • ne 10–18, poslední vstup 17¹⁵

Vydávání Romano hangos

podporuje Ministerstvo kultury České republiky

PŘEDPLATNÉ ROMANO HANGOS

Příjmení a Jméno:	Ulice, číslo domu:
PSC, místo:	Datum narození:
E-mail:	Telefon:
Název a sídlo peněžního ústavu:	Číslo účtu:
Název organizace:	Adresa:
IČO:	DIC:
Počet objednaných výtisků:	Od čísla:
Způsob platby: ☐ hotově ☐ bankovním převodem bez faktury; variabilní symbol: ..... ☐ složenkou ☐ bankovním převodem na fakturu	

Vyplněný formulář zašlete na adresu: Romano hangos, Bratislavská 65a, 602 00 Brno.
Komerční banka Brno-město; číslo účtu: 27-488570217/0100. Cena předplatného na rok 2013 činí 230 Kč.

Vzdělávací společnost Aletheia a projekt

Vás zvou na bezplatný trojdílný vzdělávací cyklus

Multikulturalismus a prevence extremismu

interaktivní prezenční kurz

PREVENCE RASISMU A EXTREMISMU

Rasismus, šovinismus, xenofobie, neonacismus, diskriminace - pojmy, které se skloňují v médiích téměř denně. Rozumíte jim dobře? Na základě čeho projevy nesnášenlivosti vznikají? Jak otevřený jste skutečně vůči jiným národům, rasám či národnostem či obecně odlišnostem Vy? Mohly by se v dnešní době opakovat hrůzy 2. světové války? Jak poznat projevy extremismu?

Přijďte se dozvědět více

dne 13.06.2013 09:00 - 15:30

do Muzea romské kultury, Bratislavská 67, Brno

VSTUP ZDARMA, včetně občerstvení a proplacení jízdného

Více informací a přihlašování na WWW.NEBUDOVCAN.CZ

Adresa redakce Romano hangos a Společenství Romů na Moravě

Bratislavská 65a, Brno 602 00
tel.: 545 246 673 www.srnm.cz
číslo účtu: 27-488570217/0100

